

چکیده:

استان لرستان واقع در زاگرس مرکزی دارای تپه‌های تاریخی بسیاری است که آثار مفرغی و آهنی زیادی از آن‌ها کشف شده است. از جمله تپه‌های تاریخی این منطقه که به تازگی کشف شده است، محوطه تاریخی سنگتراشان خرم‌آباد است. این محوطه در ۵۲ کیلومتری جنوب شرقی خرم‌آباد در روستایی به نام سنگتراشان واقع شده است. محوطه تاریخی سنگتراشان در کاوش‌های باستان‌شناسی یک سایت تک‌لایه است که آثار فلزی زیادی در آن کشف شده است که شامل خنجر، شمشیر، سر تبر، سر پیکان، ظروف لوله دار و ... می‌باشند. در میان خنجرهای یافت شده در این محوطه، پنج خنجر آهنی وجود دارد که از نظر شکل دسته، مشابه با خنجرهای مفرغی این محوطه هستند اما دچار آسیب بیش‌تری هستند. با توجه به تعداد کم آن‌ها نسبت به انواع مفرغی، و کمبود اطلاعات در مورد آهن‌های تاریخی منطقه لرستان، خنجرهای آهنی برای این منظور انتخاب شدند.

هدف از پژوهش در زمینه خنجرهای آهنی محوطه تاریخی سنگتراشان خرم‌آباد، پی‌بردن به تکنولوژی ساخت اشیاء آهنی در محوطه تاریخی سنگتراشان و عصر آهن (II) است. علاوه بر آن، با توجه به شرایط این اشیاء از نظر خوردگی و همچنین کنترل روند خوردگی آن‌ها به منظور جلوگیری از ادامه آسیب، مطالعات آسیب‌شناسی لازم است تا در این راستا از تخریب اشیاء مورد مطالعه جلوگیری شود.

این پژوهش در پنج فصل گردآوری شده است که در فصل اول به کلیات تحقیق و در فصل دوم به معرفی محوطه سنگتراشان و آثار یافت شده در آن پرداخته شده است. فصل ۳ و ۴ به ترتیب به مطالعات فن‌شناسی و آسیب‌شناسی اشیاء مورد مطالعه اشاره دارد و فصل پنجم مشتمل بر طرح حفظ و مرمت اشیاء بر اساس داده‌های آزمایش‌های فن‌شناسی و آسیب‌شناسی است. برای رسیدن به تکنولوژی ساخت خنجرهای مورد مطالعه، از آزمایش‌های متالوگرافی، آنالیز عنصری میکروسکوپ الکترونی روبشی، آنالیز تعیین میزان کربن موجود در بدنه فلزی نمونه‌ها و تصاویر توموگرافی کامپیوتری بهره گرفته شد. برای مطالعات آسیب‌شناسی نیز از آنالیز فازی تفرق اشعه ایکس بهره گرفته شد.

نتایج به‌دست آمده از این مطالعات نشان داد که اشیاء مورد مطالعه از آهن کار شده تهیه شده می‌باشند که عناصر موجود در آن به طور ناآگاهانه در آن موجودیت یافته‌اند و دچار خوردگی مخرب و غیر فعال نیستند.

کلیدواژه‌ها: خنجر آهنی، عصر آهن (II) آهن کار شده، رگه سرباره، خوردگی